

NAŠA VOLJA

GLASILO JUGOSLOVENSKE MLADINE

Leto IV.

Ljubljana, dne 20. oktobra 1938.

Štev. 2.

Ljubljana, 20. oktobra.

Obrnimo poglede za četrto stoletje nazaj — v ono dobo, ko je začela dvigati pri nas svoj glas jugoslovenska revolucionarna mladina. Oglejmo si takratne razmere pri nas, spoznajmo njen program in njene zahteve. Oglejmo si resnost teh mladih ljudi, strumno dograjenost njenih pogledov ter odločnost po uveljavljanju svojega programa, ki je bil v letu 1918. tudi kronan z uspehom.

Kaj bomo spoznali pri tem? Eno in glavno, namreč to, da starejša generacija ni bila zmožna niti voljna spreminjati tako ustaljenih razmer okoli sebe, da si bile naravnost vpiječe po rešitvi. In drugo, da je bila vsem novim pokretom vsem novim idejam vedno na čelu mladina, pa naj si je šlo za to ali ono vrsto naziranja. Mladina je nosila in nosi v sebi napredek in prosvitljenost.

Poglejmo si današnje prilike! Ali nismo bolj kot kedaj prej potrebni korenite remedure? Ali niso danes prilike pri nas takšne, da vpijejo po rešitvi? Tavanje brez programa, otipljive realnosti, na katero bi se lahko oprli, to je današnji čas. Naj današnji politiki še tako prepričujejo svoje pristaše, da je v njihovem pokretu naša rešitev, naj se še toliko govori z velikimi besedami o socialnosti, gospodarstvu pa kulturi, eno ostaja bridka resnica: vsak dela po svoji glavi, vsak na svojo stran, pravega programa, izgrajenega do potankosti ni. Kaj nam pomagajo nesistematični paberki, ki največkrat celo tolčejo drug drugega, ko nimamo pred seboj smotra, do katerega bi morebiti počasi, a sigurno prodirali.

Treba je, da mi mladi naredimo temu konec. Treba je, da mi zagrabimo tam, kjer je starim zastalo. Nove ideje, nova gesla se grmadijo pred nami. Zagrabimo vanje. Očiščujmo iz pšenice ljuljko, sami postavljajmo temelje naše bodočnosti.

Delati bo treba? Ne oprezati krog sebe v brezdelju in čakati, kaj bo prinesla bodočnost sama od sebe. Bodočnost mora prinesiti tisto, kar mi sami hočemo — in mi hočemo napredka, ne propasti, življenja, ne smrti. Veliko nas je in mladi smo. To so sicer važne predpostavke, toda ne zadostne. Dokler se bomo posvečali samo sebi in svojim užitek, ne bomo napredovali. To bo mogoče šele takrat, ko se bo vsak poedinec med nami zavedal, da je potreben del skupnosti, ko bomo vsi gradili. Toda važno je: gradite sedaj tudi sebe. Študirajte, berite, spoznavajte naše prilike, da boste nekoč lahko resno posegli v borbo za napredek. Naš čas ne potrebuje mlačne mladine, takšne, ki se rada označuje kot poedince današnjih prilik, ampak zavednih mladih mož in žen, ki imajo pred seboj življenjske smotre.

Veličina človeških dejanj se meri pa navdihnjenju, ki jih je spočelo. Srečen, ki nosi v sebi Boga, svoj ideal lepote in ki hodi za njim: Za idealom umetnosti, idealom znanosti, idealom

Panslavizem

Največ sveta otrokom sliši Slave!

Fr. Prešeren.

Že v lanskem letniku »Naše volje« sta izšla dva članka, ki sta se bavila s problemom panslavizma. Mislim, da je danes čas tak, da ni odveč, če vedno znova in znova povdarjamo slovanstvo in iščemo rešitve v panslavizmu, a ne več v nekakem romantičnem panslavizmu, ampak da s pozitivnim delom pokažemo vsemu svetu, da pripada bodočnost nam Slovanom. Mislimo, da ne bo škodovalo, če v ilustracijo navedemo nekoliko statistične primerjave prebivalstva Evrope.

Leta 1800. je bilo v Evropi 187 milijonov prebivalcev. Od tega jih je odpadlo na Germane 57 (31%), na Romané 64 (34%) in na Slovane 66 (35%). Leta 1900. se je položaj že precej izpremenil Slovanom v prid. Germanov je bilo 124 milijonov (32%), Romanov 103 milij. (26%), Slovanov 166 milijonov (42%). Leta 1930. je bilo stanje tako: Germanov 149 milij. (30%), Romanov 121 milijon (24%), Slovanov 226 milijonov (46%). Če bi tekkel ves razvoj mirno naprej, bi leta 1960. izgledala slika Evrope takole: Germani 160 milijonov (27%), Romani 133 milijone (22%) in Slovani 303 milijone (51%) ali z drugimi besedami, polovico evropskega prebivalstva bi tvorili Slovani.

Toda prav v zadnjem času smo mogli ugotoviti, da številke še ne delajo zgodovine. Morali smo mirno gledati, da je najmočnejša etnična skupina morala kloniti pred germansko brutalnostjo in pred zapadno degeneriranostjo. Toda bili bi krivični, če bi dolžili tega našega poraza le senilne kramarje, ki so v strahu za svojo krošnjo razkosali in razdelili tuje, naše blago in podpisali za zeleno mizo različna jamstva in pakte, ki itak postanejo sčasoma po znani teoriji le »krpe papirja«. Bodimo raje iskreni in si odkrito priznajmo, da nosimo velik del krivde sami. Ker smo še mladi, zelo, zelo mladi in nezreli.

Odkar smo stopili v zgodovino, nas tepe in biča slavna in že prislovična nesloga. Niso se rušile slovanske državne tvorbe pod zunanjim pritiskom, vse je razrušila notranja nesloga. In vendar nas zgodovina še ni izučila. Dan za dnem se kažejo isti pojavi, ki naravno ne ostajajo brez posledic. Zašli bi predaleč, če bi hoteli podrobno razpravljati o vseh teh sramotah, ustavili se bomo le nekoliko pri zadnji slovanski tragediji, pri razkosavanju bratske Češkoslovaške. Videli smo, kako zahteva neka slovanska država »v interesu slovanstva« skupno mejo s stoletnimi zatiralci Slovanov, z Madžari, videli smo, kako so pustile Češkoslovaško na cedilu ostale države, vi-

domovine, idealom kreposti. To so živi vrelci, ki iz njih neprestano pritekajo na dan velike misli in velika dejanja. Takrat vse življenje obsevajo žarki neskončnosti. Luis Pasteur.

deli smo, kako so splahnele v nič vse obljube URSS, da, videli smo celo, kako je skočila Čehom v hrbet slovaška stranka ter stopila na stran Henleina in madžarskih revizionistov. To so vsekakor pojavi, ki nam dajejo mnogo misliti. Obenem pa so nam glasen memento, da homo znali razlikovati vlade od naroda. Prepričani smo, da je ves slovanski narod dobro čutil, da ni sedaj padla odločitev samo o Čehoslovaški, ampak da se je sedaj odločala usoda slovanstva sploh. Prav tako smo prepričani, da se vsi zavedajo, da je rešitev slovanstva v nekaki panslovanški uniji in ne v partikularnih državah. Sedaj ni časa, da bi se zanašali na suhe številke, ki govorijo slovanstvu v prid. Prišel je čas, ko moramo prijeti svojo usodo sami v svoje roke in z bratsko popustljivostjo izgladiti razlike, ki nas ločijo. Paziti moramo, da bodo leta 1960, v Evropi 303 milijoni gospodarji in ne sužnji, ki bodo enoglasno zahtevali oblast in plačevali milo za drago, kajti takrat bodo tudi za nas razni pakti krpe papirja. Pot do tega je prav gotovo težka in zahtevala bo mnogo žrtev, vendar upamo, da bo takrat napočil čas, ko bo v vseh slovanskih državah smel spregovoriti narod. Takrat homo poravnali račune in z zunanjimi in z notranjimi zaviralci panslovanškega razvoja.

Med tem časom pa vodi naša pot med narod, da ga prekvasimo in pripravimo za ta veliki trenutek.

Milan:

Bazovica

Zaplakale so v boli skale sive,
vzdrhtel je v srdcu silni Kras,
vzravnale pinije so veje krive,
nekje je padla zvezda v čas.

Zajokala je bridko domovina.
In ob razpelu je prižgana sveča,
tam mati moli zdaj za pokoj sina.

IZ VSEBINE:

UVODNIK
PANSLAVIZEM
BAZOVICA
KOMUNIZEM
MLADINA IN GLEDALIŠČE
ŠOLSTVO NA DANSKEM
SPOMENIK NA AVALI
SEM TER TJA, POVSOD DOMA
KLIC GORA
PRIJATELJU
DNEVNIK
POMLAD
MODERNA SLIKA
LJUBLJANSKA PISMA
ŠPORT
ŠAH

Listnica uredništva

Osojski: Dokler ne dobim vsega članka, ti ne morem odgovoriti. Po prvem delu še ne morem presoditi, ali bo za tisk ali ne. Piši samo na eni strani lista.

St. J.: »Zlet v Pragi«. Vzemi v roke »Slovensko slovnico« in pravopis, sicer se boš razvil v drugega Frtaučkovega Gustlja. Nedoločnik »zamoči« (uspjeti) je v slovenščini neznan. »Dal ji« in »dalji« ni rima etc.

B. A.: Zate velja isto kot za Osojskega.

Tihomir: V naslednji številki ti bom sporočil odločitev.

Vsem: Pišite čitljivo in samo na eni strani lista, če mogoče s strojem. Pošiljajte poročila z zavodov.

Rokopisov uredništvo ne vrača!

Hitreje, hitreje . . .

Popolnoma nemogoče pa bo doseči z avtomobilom brzine nad 400 km na uro. Pri tako veliki brzini se namreč stvori za avtomobil brezračen prostor, ki zanaša zadnji del voza. Da vozač to opazi, potrebujejo njegovi živci — vzemimo minimum — $\frac{2}{10}$ sekunde, da pa njegov mozeg na te reflekse reagira pa še $\frac{2}{10}$ sekunde, skupno $\frac{7}{10}$ sekunde, ki napravi na uro 400 km, napravi na minuto 6666,66 m, na sekundo 111,11 m in v $\frac{7}{10}$ sekunde 77,77 m. Ta razdalja pa popolnoma zadostuje, da pride voz popolnoma iz smeri in da ga vozač ne more več spraviti v normalno lego . . .

Približno tak članek sem čital pred par leti. Napisal ga je menda sam Degrave, tedanji svetovni rekorder.

Škoda, da mož ni doživel današnjih dni. Korenito bi se začudil, ko bi videl, da je vsa njegova teorija postavljena na glavo. Lani sta se borila M. Campbell in M. Eyston. Drug drugega sta prebitevala in tako prišla do 500 km na uro, kar prav za prav ni niti tako slabo. Tako lani. Letos pa se je Campbell »vrgel« na vodo. Potolkel je svetovni rekord in dosegel 210 km na uro s svojim motornim čolnom. M. Eyston je ostal na suhem. Postavil je novo znamko 556 km na uro. In je mislil, da si lahko mirno počije na teh lovrih. Komaj sta se mu ohladila oba motorja (dveh je treba za take brzine), že se je M. John Cobb, ki je vodil vse priprave na skrivaj, zaprl v nekaj, kar ni imelo niti malo sličnosti z avtomobilom. Rezultat prvega dne: 563,470 km na uro. Drugi dan pa 575 km na uro.

Od česa pa zavisi v glavnem takle rekordek? Od petih stvari: motorja, oblike vozila, vozača, dirkališča in od pnevmatik.

Glavno ni, kot bi mislili motor, temveč progla, na kateri se ta brzina lahko doseže. In to je ena sama na vsem svetu — sipine ob Slanem jezeru v Ameriki. Campbell, Eyston, Cobb, vsi trije so dosegali tam svoje rekorde.

Pri vozilu je oblika morda važnejša kot motor. Dokaz: Eystonov stroj tehtal 7 ton in ima 4700 KS, Cobbov strojek pa komaj tri tone in ima 250 KS, in vendar je Cobb izboljšal rekord svojega prednika za ca. 20 km na uro. Pnevmatike imajo kaj kratko življenje. Komaj nekaj minut vzdrže tako divjo brzino.

B. Shaw:

Komunizem

Ali ste kdaj pomislili, ko ste brali v svojem časniku ali slišali pogovor svojih prijateljev, kaj pomeni komunizem? Da lahko odgovorite na to vprašanje, pomislite sami, kajti dobro vem, da malokatera stvar tako združuje človeka kot lahota, s katero vam nekdo reče, da bo mislil za vas, kot da je prepričan, da je vaše mišljenje — mišljenje črede, ki ima le pod površjem majhno ležišče samostojnega duha. Pripravljen sem na to, da mi boste ta trenutek rekli, da mislim za vas. V resnici pa ne morem na noben način misliti mesto vas, kot bi bilo smešno, če bi jedel mesto vas. Vse kar lahko napravim za vas je le, da vam skuham duševno jed, s tem da vam dam v posest to, kar sem sam mislil in kar so drugi premišljevali o tem, da vam tako prihranim čas, neprijetnost in potrošnjo sil, da bi našli pot po hodnikih, ki so bili že do dna preiskani, ki pa niso ulice po katerih hodimo vsak dan.

Začnimo pri najpreprostejšem: družinski sistem apostolov in njih učencev. Med njimi je vsak dal na razpolago vse kar je posedoval in vsakdo je smel iz tega črpati, kar je potreboval. Zakon, da so tako delali je bil tako svet, da je dal sv. Peter usmrtiti Ananiasa in Safira, ko sta neko stvar prikrižala, češ »da sta lagala sv. Duhu«!

To je komunizem v primitivni goloti. Še danes je ta način v veljavi v manjših nabožnih redovih, kjer živijo ljudje skupaj in drug drugega dobro poznajo. Toda to ni tako lahko za velike narode, kjer ljudje ne živijo tako povezani in se med seboj ne poznajo. Celo v družini uporabljamo ta sistem le deloma, kajti čeprav da oče del svojega zaslužka materi in da počno otroci isto, ko se pribore do zaslužka ter da mati nakupi živeža in ga nato postavi pred vse, da ga skupno zaužijejo, obdrži vendar vsakdo vsaj del svojega zaslužka za osebno uporabo. Tak način življenja v družini ni čist komunizem, ampak spoj sistemov komunizma in lastnega imetja. Vsak družinski član počne, kar sta delala Ananias in Safira, toda nihče izmed njih ne laže (čeprav se tudi to kdaj zgodi), kajti dogovorili so se, da bodo otroci obdržali nekaj zase, oče za vino in tobak, mati pa za obleke in slično, če ji kaj ostane.

Vendar se družinski komunizem ne razteza na sosede. Vsaka družina ima svoje obede in sosede ne prispevajo k njim in nimajo za to nikake pravice do njih. Kljub temu imamo ne-

G. M.:

Mladina in gledališče

Že par let sem opazamo, da vedno bolj in bolj pada obisk dijaštva v gledališču; opazamo pa tudi, da narašča obisk v bioskopih. Mislim, da je že zadnji čas, da to vprašanje nekoliko osvetlimo in da poiščemo resnične krivce tega nezdravega in sramotnega pojava.

Skoraj neverjetno se mi zdi, da bi dajala mladina prednost zvočnemu tedniku, ki je minimalno 75 % tendenčen, in pa dunajski »komični« opereti ali pa ameriški revijalni opereti pred našo resno dramo. Prepričan sem, da še živi v mladini neka notranja potreba po umetniškem užitku in prav tako sem prepričan, da te potrebe filmi, katere imamo priliko gledati v Ljubljani, ne morejo zadovoljiti.

Oglejmo si nekoliko: Pravila o vedenju učencev srednjih in srednjih strokovnih šol.

Člen 30. pravi: Prepovedano je učencem zadrževati se po ulicah pozimi po 19., a poleti po 20. uri, razen v nujni potrebi, ki jo mora učencem dokazati s potrdilom staršev ali varuha.

Člen 32. istih pravil pravi: Brez dovoljenja šolske oblasti je učencem prepovedano obisko-

kako izjemo tega sistema v velikih mestih. Čeprav vsaka družina kupuje zase vino, je razdeljevanje vode vendar zelo podobno komunističnemu načinu življenja. Vsi plačujemo vodni davek skupni blagajni, ki iz teh dohodkov plača dostavo vode v vsako hišo, mi pa potrošimo veliko ali malo vode, kot se nam pač zdi.

Enako plačuje vsaka družina razsvetljavo cest, tlakovanje ulic, policijo, ki straži za vse, gradnjo mostov preko rek, pobiranje smeti in njihov uničevanje. Nihče ne misli na to, da bi rekel: »Nikdar ne zapustim hiše po sončnem zahodu; v svojem življenju nisem še nikdar klical na pomoč; nikakega opravka nimam na drugi strani reke in potemtakem ne grem nikoli preko mosta; radi tega ne bom plačeval niti prebite pare več za vse to!« Vsi vedo, da bi brez razsvetljave ne bilo mestnega življenja, prav tako bi v mestu ne mogli živeti brez tlakovanih cest in mostov, brez policije in zdravstvenih določb. Vsakdo ve, da sta paralizirani, ki nikdar ne zapusti hiše, ali pa slepec, kateremu nobena svetilka ne more razsvetliti večne teme, odvisna od teh javnih občinskih ustanov, prav tako, kot so od njih odvisne osebe najkrepkejšega zdravja. Prav tisto, kot s policijo, je z vojsko in mornarico, s svetilnikom, kot s cestno svetilko z občinsko hišo, kot s palačo, kjer zaseda parlament: vse to plačujejo davki, z eno besedo, to je neka vrsta komunizma.

Ko plačujemo davke, da tako vzdržujemo ta komunizem, pa nikoli ne vložimo vsega denarja v skupno blagajno, kot so to delali apostoli. Damo le prispevek po svojih močeh, le-ta je pa določen po vrednosti hiše, v kateri prebivamo. Toda tisti, ki plačuje malo, uporablja javne naprave prav tako, kot tisti, ki plačuje veliko; tujci in potepuhi, ki ne plačujejo ničesar, jih uporabljajo prav tako. Mladi in stari, gospodarji in hlapci, krepotni in grehotni, belci, črnici in rumeni pijanci in abstinentje, vsi izrabljajo in uporabljajo z isto pravico te ugodnosti, ki so tako drage. In ta sistem deluje brezhibno. Gotovo bi proglasili za norca tistega, ki bi predlagal, naj dovolijo ljudem pohajanje po ulicah le tedaj, ko bodo plačali določeno vsoto in če se dotičnik lahko izkaže z izjavo o vzornem vedenju in lepih navadah, ki sta jo podpisala oče in mati! Vendar pa stane vzdrževanje cest mnogo več, kot kakšno gledališče ali sličen kraj, kjer želi človek nekaj videti, ker je za to plačal vstopnino.

vati gledališke, bioskopske, cirkuške in druge zabave, svatbe in dnevne zabave s plesom.

Ne bi se tem pravilom čudil, če bi veljala le za nižješolce, tako se mi pa zde smešna, da celo neumna. Ko vstopi dijak v prvi razred srednje šole, mu ukroje tesno obleko pravil. Dijak raste in se širi, obleka pa ostaja enako tesna. Nič čudnega ni če popusti tu pa tam kak šiv, zelo čudno pa je, da profesorji mislijo, da so obleko zakrpali, če dobi učencec — ukor. Prav nič ne pomislijo, da z leti rastejo tudi kulturne in umetniške zahteve vsakega povprečnega dijaka. Zakaj kontrolirajo le obisk gledališča, ne pa tudi kinematografov? Mar ni smešno, če vrže stražnik iz drame maturanta, med tem ko sme 15 letni čevljarški pomočnik predstavo nemoteno gledati? Mar je gledališče bolj »pohujšljivo« kot kino? Zakaj ne prepovedo obiskovanja koncertov in slikarskih ter kiparskih razstav?

Mislim, da sem zadel v črno, ko sem se spotaknil ob omenjena člena pravil. To so vzroki, ki zavirajo dijaški obisk gledališča. Revidirajte pravila in vse bo dobro!

Šolstvo na Danskem

I. Ljudska šola.

Mala Danska, država, ki ima le tri in pol milijona prebivalcev, spada v vrsto najbolj naprednih in kulturnih držav sodobnega sveta. Ker je brez dvoma zanimivo, kako je mogel ta skoraj popolnoma kmetiški narod doseči tako visoko stopnjo naobraznosti, smo se odločili, da prinesemo tudi v našem listu nekaj vrstic o šolstvu tega nam tako daljnega in nepoznanega naroda.

Naj za začetek povdarimo, da se je pravo duhovno življenje danskega ljudstva pričelo šele z nastopom resnične ljudske izobrazbe, ki so jo zahtevali predvsem znani danski književnik Grundtviig. Skoraj povsod gledajo kmetje šolo kot nadležno ustanovo, ki jim odteguje mladino od ročnega dela in rodne grude. Takih nazorov na Danskem ne poznajo. Čim si je ta narod nabral nekaj naukov, jih je poklonil grudi. Ta zasejana kal je pognala in obrodila obilen sad; tedaj so Danci spoznali hude posledice svoje zastonjosti in koristne dobrine pametnega pouka. Vedno bolj in bolj so si želeli izčrpati kar največ znanja iz strokovnih in visokih ljudskih šol in ga uporabiti za se in za svojo grudo. Država je ustanavljala vedno več in več teh zavodov, iz katerih je prihajala mladina, ki se je dobro izobrazila in ki je nove nauke pridno širila med doslej preprosto ljudstvo. In to se je nadaljevalo: čim večja je bila izobrazba, tem večji so bili moralni in materialni uspehi in ti so zopet terjali večje, višje izobrazbe.

V začetku obstoja šolske obveznosti na Danskem (l. 1814.) je bila šola mučilnica za učitelje in učence. Ljudska šola je bila podobna hiralnici, v kateri so v suženjski vzgoji zamirale mlade duševne moči. Omejeni, slabo vzgojeni in nezadostno pripravljene učitelji, ki niso imeli najmanjšega vpogleda v socialno življenje svojega naroda, so s suhoparnostjo ubijali voljo mladine, da bi se v šoli kaj naučila. Toda ko je zavel veter novega duha, je obrnilo ljudstvo svoj pogled tudi na ljudsko šolo in kmalu je iz zanemarjene, slabim učiteljem prepuščene šole vzkliklo pravo ljudsko vzgajališče. Nastala je nova ljudska šola, polna vsebine novega duha in življenja. Suhi nauki so izginili za vselej, na njihovo mesto pa je stopilo novo in čisto bogastvo prirode, ki jo prav podeželski otrok tako dobro pozna in ji je tako blizu. Kaj je preprosteje mimo tega, da mu skušamo prav to njegovo zemljo pravilno raztolmačiti, mu razodeti njene zaklade, njeno slikovitost in moč ter mu že od mladih nog pripovedovati kako in kaj naj dela, da bo lahko v prid obrnil vse njene neizčrpne snovi?

V mlado, še nepokvarjeno in za dobro sprejemljivo dušo, vliva ta vrsta ljudske šole v otrokovo voljo moč, silo, samoniklost. Šola ni več samo učilnica, šola je vzgojevališče, drugi otrokov dom, kjer vodijo zdrave nagone otrok res pravi ljudski učitelji-vzgojitelji.

Uporabiti naravno inteligenco, spretnost in moralnost v vsakdanjem življenju — to je smoter današnje danske šole. Ko zapuščajo štirinajstletni otroci ljudsko šolo, nosijo v sebi prve poteze samostojnosti in samozavesti, delavnosti in demokracije.

Naš človek si težko predstavlja način takajšnje vzgoje in se le s težavo umika misli, da so to le prazne besede. Da bo marsikomu ta tip šole jasnejši, pogledjmo za hip v učilnico.

Učenec pravkar čita na glas časopis, součenci pa z zanimanjem zro v svoje izvide, ki leže pred njimi na klopih. Bralec preneha. Tedaj se drug za drugim oglašajo učenci k besedi, da razložijo kako stališče so zavzeli do pravkar prečitane članka. Često se vname živahna debata,

v katero poseže pri zamotanejših problemih tudi učitelj, da da radovednežem potrebna pojasnila.

Marsikdo se je celo v srednji šoli dolgočasil pri zgodovinskih urah, ko mu je profesor niral vojne in mire in letnice drugo za drugim brez pravega miljeja in zveze. Danskega otroka zanima predvsem socialno okolje in nato šele boji in vse drugo kar je v zvezi z njihovo domovino. Zato jim učitelj razlaga življenje danskega kmeta, vodi jih na polje, v njihovo borno stanovanje, v hlev, pokaže jim njihovo orodje, njihovo opravilo, obleko. Spominja jih borcev za narod, duhovnih voditeljev — pisateljev, pesnikov, učenjakov in jim tolmači njihove zasluge za napredek. Otroci na ta način sami razberejo kaj je pripomoglo Dancem, da so se prebili skozi težko preteklost v lepo sedanost.

Tudi na izlete gredo pogosto in tam vidijo razliko med prejšnjim konservativnim življenjem in sedanimi razmerami; vidijo, kako je pridna kmečka roka olepšala in oplodila rodno grudo in povsod se lahko prepričajo, kaj je napravila omika in njena poslanka — šola.

Šolska obveznost traja od sedmega do štirinajstega leta. Otroci se že v zgodnji mladosti navdušijo za kmetijstvo, ki se mu pozneje tudi v veliki večini posvetijo. Današnja danska šola goji predvsem narodni jezik (danski jezik — severogermanski — je soroden švedskemu in norveškemu), zgodovino, računstvo in v veliki meri prirodoslovne nauke.

Kljub precejšnji izobrazbi, ki jo dobi Danec v ljudski šoli, mu to še ni dovolj. Večja duševna potreba ga sili, da obiskuje tisto šolo, o kateri je toliko slišal že v ljudski šoli in doma in jo obiskuje skoro vsak Danec, vsaka Danka — Höjskole — dansko ljudsko visoko šolo.

II.

Höjskole — danska ljudska visoka šola.

Namenjena je odraslim. Kdor hoče biti sprejet, mora dopolniti osemnajst let.

Danski pedagogi, med njimi Grundtviig, so odkrili in dokazali, da je gotova doba, ko so ljudje za nova spoznanja bolj sprejemljivi, starost med 14 in 18 letom pa zato ni primerna. V tej dobi ima človek sicer nagnjenje, manjka mu pa duševne jakosti, da bi mogel kakšno stvar dometi in si jo osvojiti. Visoka ljudska šola stoji na stališču, da so le učenci, ki imajo že osebne življenjske izkušnje, sposobni in sprejemljivi za nauke, ki jih bodo morali pozneje iz te šole prenesti med narod.

Ta šola ni izključno za kmete, marveč za vse ljudstvo. Res pa je, da jo posečajo najbolj kmetje. Šola nudi splošno, višjo izobrazbo vsem plastem ljudstva, bogatašu in revežu, kmetu in delavcu, trgovcu in obrtniku, bolj ali manj nadarjenim. Višja izobrazba naj ne bo več izključna pravica — nekaj monopol — nekaterih razredov, pač pa skupna lastnina vseh, ki se v življenju na katerikoli način udeležujejo. Zakaj bi se ne smel izobraziti, kdor ima za to podane prav vse pogoje, razen sredstev! Ko gre za napredek, za omiko, naj zadošča duševna sposobnost in volja mladine. Tako nekako mislijo Danci.

Höjskole vzgaja in uči z živo besedo, s predavanji. Ta šola hoče vzgojiti v ljudstvu ljubezen do naroda, do domovine, do vsega človeštva; v mladini drami čut do lepega življenja, voljo do koristnega dela.

Učna snov Höjskole je eno samo življenje človeka in prirode. Vendar je glavna snov zgodovina Danske, nato sosednih skandinavskih dežel in slednjič obča zgodovina. Pot, ki jo je člove-

U SLOVANSTVU

je
MOČ!

štvo v svojem razvoju prehodilo, naj pokaže učencem, da je pot do popolnosti, do cilja še dolga. Treba se je vzpenjati višje, vedno višje do izpopolnjevanja. Pogled v preteklost naj pokaže učencem, kako naj zro v bodočnost.

Za zgraditev novih šol prispevajo največ kmetje. Vseh takih šol je danes okoli 80. Učenci ostanejo v šoli pet zimskih mesecev, od oktobra do marca. Za okrog 1/3 učencev in učenk vseh šol plačuje polovico študijskih stroškov država, pa tudi deželna okrožja izdatno podpirajo dijake.

III.

Ostale šole.

Poleg teh splošnih ljudskih visokih šol je mogoča strokovna izobrazba tudi v zasebnih kmetijskih šolah, ki jih je na Danskem 35.

Na dveh šolah sta tudi mlekarstva tečaja, kjer se uče bodoči voditelji mlekarne. Druge kmetijske šole poučujejo bore malo o mlekarstvu, to pa zato, ker dobivajo danski kmetje mleko in maslo za svoje potrebe iz mlekarne.

Razen teh šol obstoje na Danskem še posebne ženske šole in sicer so to tri višje šole z dvoletnim tečajem za bodoče strokovne učiteljice. V Kjöbenhavnju je zemljedeljska visoka šola, ki goji šest različnih študijskih vrst: živinozdravstvo, gozdarstvo, zemljemerstvo, kmetijstvo, mlekarstvo in vrtnarstvo. Za prve tri stroke se zahteva izpit čez kako srednjo šolo. Ta poljedelska visoka šola je najboljša, kar jih je na svetu. Poleg odličnih profesorjev-strokovnjakov ima prvovrstna učila, preizkusno zemljišče, botanični vrt in velikansko knjižnico, ki šteje okrog 75.000 knjig, ki jih izposojajo po vsej državi.

Deželan ima na razpolago svoje organizacije, knjige, časopise, predavanja itd. Konzulenti (od države nastavljeni absolventi zemljedeljske visoke šole) imajo poleg dobre teoretične izobrazbe tudi velike praktične izkušnje. So v stalnih stikih s kmeti, profesorji na visokih šolah, učitelji ter voditelji preizkusnih postaj tako, da nastane prava mreža moči za strokovno izobrazbo, raziskovanja, nove preizkušnje in uspehe. Med kmetom in strokovnjakom je tako tesna zveza, ki je mogoča le med ljudmi, ki so si po duši in smotrih enaki.

Vseučilišče v Kjöbenhavnju je nekaj svetilnik v znanstvenem oziru in to ne samo za Dansko; ampak za ves sever. Univerza ima šest fakultet. Z njo je v zvezi visoka obrtna šola (politehnika) in umetniška akademija, dva zavoda, ki sta dala ugledne ljudi, tako tehnike, še bolj pa umetnike svetovnega slovesa.

Danski narod ceni svoje duševne delavce, ker pozna njihov pomen za napredek in ve, koliko so njihova dela koristila danski kulturi. Kdo ga je na težki poti bodril in navduševal, kdo mu je kazal pot in ga učil, kdo mu je ustvaril in ohranil jezik, pesem, zgodovino? Danec ne odgovarja na ta vprašanja. On pozna velike može po njihovih delih.

Po Hotmann-u -ik.

Spomenik na Avali

Poleti sivi sokole, poleti snagom svom
sa vrha naše Avale, nad Jugoslavijom...

Naš mali avto je potegnil iz Beograda po tlakovani cesti in čez pol ure smo bili že pod vznožjem Avale. Na vrh vodita dve cesti: prva za dovoz, druga za odvoz. Vozili smo se še četrto ure, nato smo izstopili in po 65 stopnicah prispeli skozi špalir kandelabrov-svetilnikov na vznožje z obsežno teraso spomenika Neznaneju junaku. Ker spomenik še ni popolnoma izgotovljen, je pristop prepovedan. Stopil sem do službujočega poročnika in mu povedal, da sem tako rekoč novinar in da mislim napisati članek za »Našo voljo«.

»Če hočete o tem pisati, morate pač videti,« mi je odvrnil.

Na Vidovdan 1934. leta je položil blagopokojni kralj Aleksander temeljni kamen spomeniku, za katerega je dal tudi sam pobudo in pa denarne možnosti. Podstavek se dviguje v 15 blokih in na vrh vodi 31 stopnica. Na pročelni strani je vklesan napis: Aleksander Neznaneju junaku. V notranjosti je grobnica, ob stenah pa stoji osem kipov, simbolična predstava Jugoslavije. Hrvatica, Slovenka, Srbijanka, Črnogorka, Macedonka, Vojvodinka, Dalmatinka in Bosanka.

Liki in tudi ves načrt za spomenik so delo našega slavnega Meštrovića. Gradbeni material je granit-jablanit. Pri delu je zaposlena tudi naša vojska. Kljub težavnemu delu, planiranju, dovažanju vode izpod vznožja, bo vse dovršeno še pred zimo. Na terasi so postavljeni še štirje reflektorji, ki bodo razsvetljevali spomenik, tako da bo v lepih nočeh viden na razdaljo 40 do 50 kilometrov.

Blagopokojni kralj je posečal dela tedensko in ta spomenik bo obenem spomenik Njemu, ki je dal zanj pobudo.

Prva tovarna dežnikov

Kaj bi delali ljudje v jesenskih deževnih dnevih, če bi ne bilo dežnikov. Ta mala, skoraj nujna stvarca, je vedno pripravljena, da nas zaščiti

SEM TER TJA,

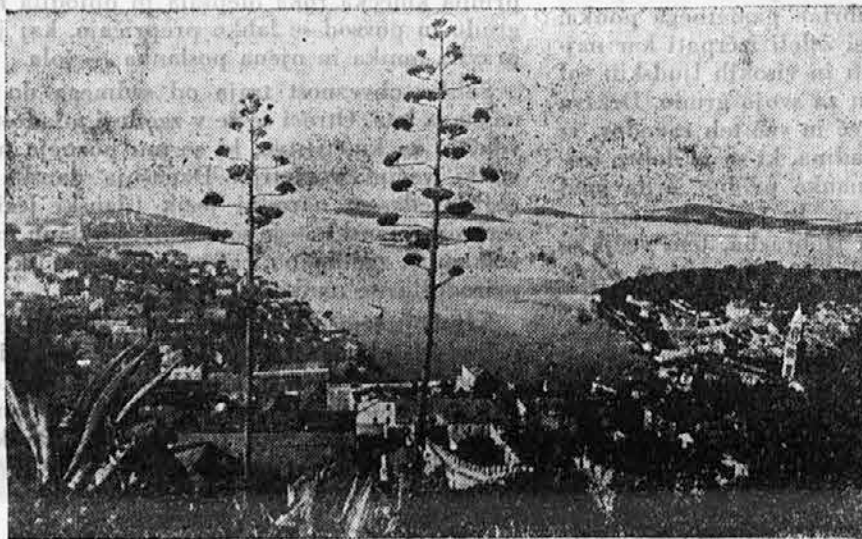
pred dežjem, mi pa niti ne vemo, kako je nastala. Če že kdaj govorimo o dežnikih, vedno mislimo na raztresene profesorje. Sicer pa itak nikdar ne razmišljamo, kdaj je dežnik prav za prav nastal, ampak ga smatramo za neko nujnost, ki pač obstoji od vsega početka.

Že stari Grki so poznali dežnik. Ta sončnik je bil skoraj tako velik kot današnji branjevski, zato so se jih mogli posluževati le bogatini, ki so lahko plačevali slugo, da jim ga je nosil.

Izgleda, da je bila v srednjem veku vedno suša. V nobenem viru ne zasledimo kakega podatka o dežniku. Da pa je vendar deževalo, nam dokazujejo dežni plašči, ki so jih takrat nosili. Šele jezuiti, ki so se vračali z daljnega vzhoda, so prinesli s seboj prave japonske sončnike. Tudi ti so bili veliki in težki, tako da se jih ni mogel

privoščiti prav vsak. — Toda že za Henrika drugega so pričeli izdelovati sončnike in dežnike iz svile, tako da so jih dame lahko nosile same. — Leta 1705. je dal Sončni kralj dovoljenje za ustanovitev prve tovarne dežnikov. Tedanje voščeno platno je bilo predebelo in pretežko, zato so pričeli izdelovati dežnike iz tafta. Oblika je bila okrogla. Dame iz visokih krogov so imele dežnike in sončnike prevlečene s svilo, brokatom in čipkami in okrašene z zlatimi in srebrnimi resami. V dvornem inventarju v Franciji je zabeleženo iz l. 1643.: 11 sončnikov ter trije dežniki iz sireja, okrašenih z zlatimi in srebrnimi resami.

Od takrat do danes se je spremenila tu pa tam na dežniku kaka malenkost, vendar je v glavnem obdržal staro obliko.

Naše MORJE —

Križanc:

KLIC GORA

(Nadaljevanje)

Gregor je bil že precej prileten. Čeprav so mu lasje že siveli, se mu leta še niso prav nič poznala. Bil je krepke postave in svetlih, jasnih oči. Vedno in z vsakim je bil šaljiv, toda bil je obenem mož krepke volje in dejanja, mož trdnega značaja. Že v mladosti ga je peljala pot med gore, kjer se je skoval njegov značaj. Pozneje, pred nekaj leti je postal tu oskrbnik in le redko je odšel v dolino, kjer je stala njegova rojstna hiša. Kaj ga je gnalo zdoma v samoto, ni pravil nikomur.

Tom in Dragan sta vstopila in sedla v skrajni, najbolj skrit kotic. Tihoma sta položila na tla svoja nahrbtnika, da ne bi zarožljali klini in kladiva, ki sta jih nameravala naslednji dan uporabljati, ker nista hotela vzbujati pozornosti. Bila sta preveč skromna in nista želela, da bi ju občudovali.

V izbi so bile poleg oskrbnika, ki se je mudil ta čas zunaj, še tri osebe, dve dekleti in njun spremljevalec. Ko sta vstopila naša znanca, so vsi trije vrgli bežen pogled nanju, nato so pa nadaljevali nekoliko tišje, a vendar tako glasno, da bi lahko razumel svoj pogovor.

Tom in Dragan sta jih nekoliko časa skrivno ogledovala. Vsi trije so bili še mladi, dekletoma bi človek prisodil do dvajset, fantu pa petindvajset let. Ker nista našla na njih nič posebnega in ker ju njihov pogovor ni zanimal, sta se zagledala skozi okno v planine, ki so jima bile pod dolgim časom spet blizu. Nato sta spila nekaj

toplega čaja, ki sta si ga skuhalo na štedilniku. »Pojdiva ven, tu v sobi je tako zatohlo,« je dejal Dragan. Šla sta na trato in sedla v senco skale, ki se je dvigala za kočo. Molče sta ležala in strmela v nebo, ki so ga preprezale tenke, skoraj prozorne meglice. Toda nista bila dolgo sama. Komaj slišno je pristopil od zadaj oskrbnik in ju pričel opazovati. Nista ga slišala, tako sta se zatopila v svoje misli.

Tedaj se je oglasila iz kočice ubrana pesem, ki se je prijetno razlila po zraku in se ubijala med skalnatimi stebri:

Dekle daj mi rož rdečih,
rožmarina tudi daj,
da bom sanjal o pomladi,
da bo moj mladostni raj.

Tom in Dragan sta jo molče poslušala in ko so jo odpeli, je Dragan tiho vprašal: »Tom, kaj je to — ljubezen?« »Dragi prijatelj! Na to vprašanje najti pravi odgovor je težko. Ti čutiš do neke stvari, naj si bo človek ali kaj drugega, večje nagnjenje, kot do ostalih. Ljubiš očeta, domovino, ljubiš gore, samoto in...«

»Ljubiš lahko tudi dekleta! In bolj goreče kot vse drugo na svetu,« je skrivnostno, kakor gorski duh, dejal glas za njunima hrbtnoma. Vsa prestrašena sta skočila pokoncu, toda ko sta zagledala za seboj oskrbnika, ki je stal za njima in žalostno zrl v ostrino vrhov, sta se pomirila in nemo opazovala njegov obraz, ki je bil pred nekaj minutami še tako vesel in veder, sedaj pa trd in ostrih potez. Njegove oči, ki so bile prej jasne in so razposajeno zrle v svet, so bile žalostne in orošene od solz.

Odstopila sta za trenutek in se začudena spogledala. Z očmi sta se izpraševala, kaj bi moglo biti vzrok tej nagli izpremembi, ki se je v njem izvršila.

Gregor je dolgo strmela v daljave, nato pa je pozval Toma in Dragana, naj gresta za njim. Peljal ju je po neki skriti, samo njemu znani, stezici v samotni kraj, obrasel z grmovjem in skrit med visokimi skalnatimi stebri. Tam sta stali stari klopici in miza in visoka na eni strani skoraj odsekana skala je metala prijetno senco. Nekaj korakov v stran in nekoliko nižje je žuborel potoček s srebrno čisto vodo, v kateri so se svetili veliki, beli odkrhki skal, ki jih je čas izgladil v lepe ploščate kamne.

Vsi trije so sedli na klopi in, kot da se v vseh treh podijo iste misli, so se zastrmeli v prozorno zrcalo, v vedno se izpreminjajoče oblike in barve vode. Prej smehlajoči obrazi so dobili trde in ostre poteze, gube na licih so se poglabile in njih oči so zrle vprašujoče. Nihče se ni upal motiti tišine.

Od zahoda je pripihljaj lahek vetrič, da je šuštel med listjem kot dih neznane pesmi. Od časa do časa se je združilo to šuštenje z udarci skal, ki so se trgale nekje visoko med skalami. Sonce se je že poslavljalo in metalo svoje poslednje žarke izza Grebena! Mrak je že legal nad gorami in razgrinjal svoj temni plašč nad skalami in ruševjem. Iz daljave so se čuli zadnji kriki vran in krokarjev, ki pa so kmalu zamrli tam nekje daleč. »Sta bila že kdaj tu?« je vprašal Gregor in prekinil tišino. »Nikoli!« »Nikoli?« »No potem pa še ne poznata tega gorovja in njegovih skrivnosti. Ali ostaneta dalj časa tu?« »Nekaj dni. Upava, da bo vreme ugodno.« »Ne

POVSOD DOMA

Kaj čita ljudstvo v Rusiji!

»Povej mi kaj čitaš in povem ti kaj si!« Zdi se, da velja ta pregovor povsod drugod, samo v URSS ne. Komunistični tisk se namreč često pritožuje, da delavci-komunisti najraje prebirajo stare »kapitalistične« pisatelje, ki so pisali pred vojno. Nedavno se je vršila v Moskvi o tem vprašanju anketa.

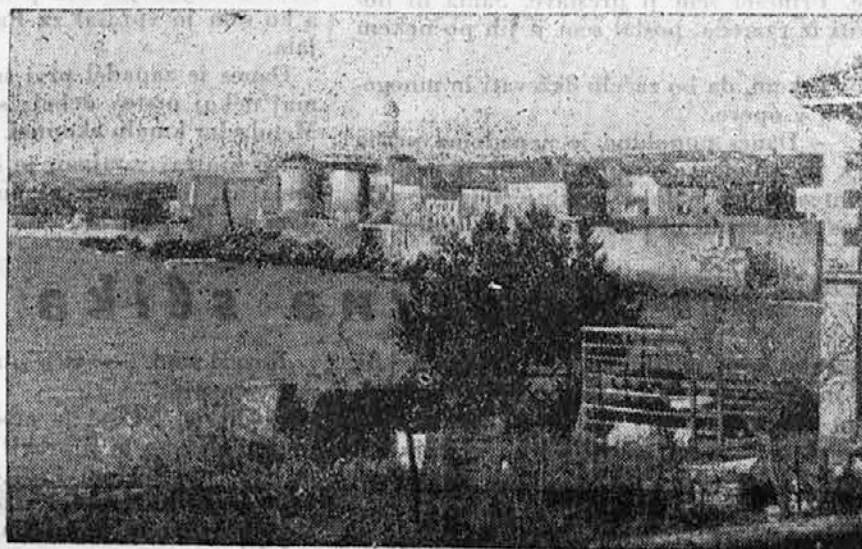
»Vedno slišimo govoriti o revoluciji,« je odvrnil star proletarec.

»Veliko bolj nas zanima, ako čitamo kaj o preteklosti, o življenju tistih družabnih razredov, ki žive drugače od našega.« Mlado dekle je odgovorilo: »Novo slovstvo je preveč enolično.« Mlad mehanik je sodil tako-le: »Čital sem moderne romane, ki opisujejo naše življenje. Spo-

znal sem, da njih pisci dokaj točno opazujejo naše življenje. Ali kaj imam jaz od tega? Ljubše mi je staro slovstvo, ki govori o tem, česar ne poznam in prav to me zanima.«

Drug odgovor pravi: »V knjigah, ki zdaj izhajajo je le ljubezen sama psihologija. To pa ni prav, zato se ljubezen lepše odraža v starih romanih.«

List »Trud« trdi glede na to anketo: V kolikor rusko ljudstvo čita knjige, sega najraje po starejših pisateljih. Priljubljeni so zlasti Tolstoj, Turgenjev, Dostojevski, Gončarov in drugi. Novejši pisatelji, ki veljajo v inozemstvu kot predstavitelji ruske duše, niso našli v širših plasteh ruskega ljudstva niti najmanjšega odmeva.

Spomenik »Branilcem Beograda«

Stari mornarji

Prof. Darth poroča v »Nature« o izkopavanjih v Južni Afriki. Danes ni več dvoma, da so te pokrajine obiskovali Feničani, Babilonci, Egipčani, Indijci in celo Kitajci. Tako je ovrženo dosedanje mnenje, češ, da stari mornarji niso bili zmožni daljnjih potovanj. Afriko so stalno obiskovali trgovci. Blizu Captowna so našli ribe, ki se tesno ujemajo s feničanskimi in babilonskimi. Tudi jezik sedanjih domačinov bushmencev je ohranil nekatera semitska debla. Prof. Darth je dognal feničanska imena pri rekah južno Zambezijska. Še okoli leta 1900. so našli v teh krajih ptolomejske in makabejske zaklade. Takratna znanost se ni zmenila za te stare novce, pisali so celo o »potegavščini«. Šele sedaj so prišle nekdanje najdbe na dnevni red in pomagale ovreči zgodovinski predsodek.

naš PONOS!

vem, kaj bi dejal! Tudi jaz mislim, da bomo imeli še nekaj prav lepih dni, čeprav se že bliža jesen. Letos je bilo bolj slabo. Skoraj vsak dan je deževalo, zato tudi turistov ni bilo mnogo, vsaj toliko ne kot prejšnja leta.«

Zopet so utihnili. Gregor je izvlekel iz globokega prsnega žepa kratko pipico in si jo prižgal. Nekaj časa je molče puhal goste oblake dima in se oziral proti vrhovom Grebena, ki so se svetili v zadnjih sončnih žarkih in se počasi pogrezali v mrak. Ko pa je tobak v pipici dogorel, je vprašal: »Mislita plezati?«

Tom in Dragan sta se samo spogledala. Kaj naj odgovorita? Ni bila njuna navada, da bi komu razkrivala svoje načrte, posebno pa svoje plezalne vzpone. Z očmi sta se sporazumela. — »Mogoče. Kakor bo kazalo,« je odgovoril Dragan in se, kot da bi hotel skriti svojo laž, pričel ozirati okoli sebe. Ni imel navade lagati. In temu staremu!

»Saj imata prav! Ko sem bil še mlad, sem tudi jaz bil v taki nesigurnosti in včasih mi je skoraj žal, da sem se odločil za ono drugo, težjo pot, ki je že marsikoga vedla v smrt in ga pokopala v grušču in v nedosegljivih prepadih. Toda vedno znova sem doživljal in vedno znova plezal. Nekaj me je vlekel med stene, kjer sem se čutil svobodnega. Neko neznano čustvo me je budilo in...« Gregor je nenadoma utihnil. Čutil je, da je zašel predaleč. Svoja čustva in svoje misli je skrbno čuval v svoji notranjosti. Skoraj sovražno je pogledal po Tomu in Draganu, kot da sta vohuna in da hočeta izvedeti njegove tajne. — »Ne, tega ne smeta!« Toda ko je videl njune poglede, ki so begali po skalah in se lovili v kaminih in v grapah, se je pomiril. »Ta dva nista iz-

med tistih, ki grebejo po tujih vrtovih. Ničesar nisem izgubil, ničesar preveč izblebetal. Teh par besedi jima bo le koristilo.«

Te in podobne misli so se motale v njegovi glavi in preko obličja mu je begal radosten smehljaj. Med tem so se gore zavile v črn plašč noči, ki je leno zagrinjala vso lepoto v strašne sence, ki so begale od skale do skale in utonile v neskončnost. Iz ruševja so se začuli prvi kriki nočnih ptic. Na nebu so vstale zvezde. »Pojdimo v kočol!« Odšli so drug za drugim. Brez šuma so odriivali veje in rinili skozi grmovje. Vsi trije so molčali, le njihovo dihanje je izdajalo bližino živega bitja. Prišli so pred kočol, ki je mirno spala med skalami, ki so vstajale okoli nje kot črne pošasti, osvetljene od luninih žarkov. Gregor je odrinil vrata. Iz sobe se je čulo govorjenje. »Še so pokoncu. Pojdita naprej!« Tom in Dragan sta stopila v sobo, Gregor pa je šel v kuhinjo, da pripravi večerjo.

Soba, v kateri je bila zbrana vsa družba, je bila skromna, vendar zelo prijazno opremljena. V tem majhnem prostoru sta bili dve mizi s klopmi, na desno steno pa je bila prilonjena velika, starinska omara. V njej je hranil Gregor svojo obleko, knjige in zapiske. Ostale stene pa so krasile lepe planinske slike in rogovja; v desnem kotu pa je viselo razpelo, pod katerim je gorela večna luč. Vse to je vabilo.

V izbi je bilo precej temno. Sveča, ki je stala na eni izmed miz, je medlo svetila in komaj si razločil obraze posameznikov.

Iz kuhinje se je zaslislal ropot krožnikov. — »Stric že pripravlja večerjo,« je dejala Meta, mlajša izmed obeh deklet. »Saj sem že lačen. V želodecu mi je že močno krulilo,« je odgovoril

Jože in se poželjivo ozrl proti vratom. »Ti požrešnež! Ves dan ti je, pa še nima zadosti.« — »Meta!« se je začul glas iz kuhinje. »Pridi pomagat!«

Meta je odhitela sozi vrata. Jože pa se je mrmraje stegnil po klopi in zadremal. V izbi je vladal mir. Stana, Metina prijateljica je lahno naslonjena na mizo čitala neko knjigo in se popolnoma zatopila vanjo. Le od časa do časa ji je švignil pogled na spečega Jožeta ali pa na uro, ki je tiktakala v noč.

Tudi Tom je zadremal, Dragan pa je nemo opazoval iz svojega kota. Včasih pa se je zagledal skozi okno v daljave in mislil na dom. Danes so orali. Gotovo ga je oče pogrešal. Sam ni več tako močan in uren kot prejšnja leta. Stara se. Mati pa ima dovolj dela doma. Brat je še premlad, da bi kaj pridal opravil. No, konje že zna voditi. Teh nekaj dni bodo že mogli brez njega.

In zopet se je vrnil v mislih k materi. Sam pri sebi se je zasmel. Ubožica gotovo misli samo na njega in skrbi zanj. »Kaj dela moj fant?« Dragan se je zopet nasmehnil. »Mati, ne boj se za svojega fanta, sam se dovolj pazi.« Oh, kako sladko je imeti mater, ki skrbi in dela zate in kateri si cilj ti in tvoja bodočnost. Mati, starka z osivelimi lasmi in ostrimi zarezi na čelu; mati, z okornim telesom in trudnimi nogami, ki hodi kot angel varuh iz kota v kot in se ozira s svojimi oslabeledimi očmi po delu, in misli ji hite k sinu v daljavo. Dragan jo vidi; vidi njene od dela in truda žuljave roke, vidi njen skrbeči obraz in nežni pogled.

★

DOPISUJTE V »NAŠO VOLJO«!

B.:

DNEVNIK

22. X. Oh, kako se je skrčil dan! Sedaj se vleče gost siv dim, dokler ne potone v črnino. Tudi pravega jutra ni. Vse je nekako prepleteno s sivimi nitkami. Jutrnja zarja je pepelnata, vsa posuta s temnimi točkami. Tako je le v mestu, zunaj vedno vstaja sonce iz zlatorumenega in rdečega morja.

V šoli je tako pusto! Čeprav sem vesel in se smejim, vendar čutim čudno samoto in strah pred nečem neznanim. Čeprav znam, se vedno bojim, da ne bom mogel govoriti; tudi soba je vsa mračna in tako skrivnostno mi stisne srce...

Neprestano me begajo misli, večkrat ponovim profesorjevo besedo, pa še ne vem, o čem govorim... Ko bi le ne bilo te megle...

Ne vem, kaj mislim, zdi pa se mi prijetno, čeprav se tega niti ne zavedam. Tedaj so mi tovariši tuji, mnogo slabosti vidim na njih. Saj jih imam tudi sam mnogo, a vendar na svoje pozabim. Včasih se mi zazdi, da sem tako majhen kot mravljinček, toda takoj postanem velik, da se le s težavo premikam... A to mi pride le za trenutek...

Popoldne sem bil pri češkem pouku. Jezik me zanima in tudi profesor mi ugaja; razlaga stvarno in ne zahteva pretirane pazljivosti.

Pred menoj sedi čedna deklica v rjavem krilcu in s svetlimi lasmi. Venomer se suče na vse strani, smeje se le redko. Nekako tožna je... Poleg mene sedi tovariš Branko, ki se mnogo posmehuje in kritikuje dekleta in fante. Menda ne misli pri tem posebno globoko...

24. X. — Včeraj je bila nedelja. Šel sem v gozd, tja nekam za hrib. Tam mi zelo ugaja... Včasih sem tako srečen, če sem sam!

Ves log je že peoblečen, pripravlja se na mraz. Sedel sem v zelen mah in gledal drevje. Ljubo mi je bilo že takrat, ko sem bil prvič v gozdu. Takrat sem videl breze, one bele in ponosne, ki imajo nežne pajčolane. Razveselil sem se jih in gledal liste, ki so mi kazali srebrno sivo stran. Sonce se je smehljalo in srebro se je lahno svetlikalo. Menda so bili to odsevi srečnih dni... Toda zelo veliko jih je bilo! Pa saj nisem nesrečen, le tako sam sem včasih, ko veter vleče preko ulic oblake prahu, ki me spominja sivih dni.

Včeraj sem ledal bukve; te so visoko vzrasle in imajo grobo lubje. Ne trenečejo v vetru, ampak trdno kljubujejo burji. Listi so jim že odpadli, gole veje štrle proti nebu kot da prosijo.

Ves gozd pa je posut s poljubi, ki so pustili rdeča znamenja.

Danes zvečer sem bil v operi. Lepo je bilo in srečen sem. V veži sem opazil zelo lepo deklico v sinjem krilcu in sivorumenem plašču. Lase je imela počesane nazaj in to ji je lepo pristojalo.

Sicer pa sem miren, kajti za jutri sem se vse naučil.

27. X. — Tovariši menda nimajo drugega dela, kot da nagajajo v šoli in politizirajo. Profesor se jezi in kriči. Nič se mi ne smili, kar naj vpije in razlaga to neumno kulminacijo... Saj sem bil že vprašan in pri njem sem itak dobro zapisan.

Na hodniku sem opazil ono deklico, ki sem jo zadnjič videl v operi. Njen razred je na istem hodniku kot moj. Pravijo, da je zelo pridna. Celo naš strogi kritik in estet Branko pravi, da je čedna.

29. X. — Že teden dni je lepo, kakor pač v mestu more biti. Dežja ni, tista težka megla pa še vedno lega na ulice kot mora. Zdi se mi, da brodim pod morjem, ko grem zjutraj v šolo. Nekak plašč iz drobnih kapljic se me oprijemlje in ni mi lahko.

Pravkar je sluga naznanil, da je profesor za zadnjo uro odsoten. Torej bomo šli prej domov!

Tretjo uro se nenadoma usuje dež. Ne vem, kako da sem vzel zjutraj dežnik s seboj. Menda sem slutil, da bo deževalo...

Kmalu smo kot vihar zdrveli iz šole...

Pred vdomom sem čakal ter opazoval deževne kaplje na tlaku brez vsakega premisleka. Nena-

doma sem opazil oni sivorumeni plašč. Bila je ona, brez dežnika in vsa zbegana. Ponudil sem ji svojega. Ni ga sprejela, ampak je tiho rekla: »Dežuje!« Razumel sem jo. Ni hotela, da bi bil jaz moker. Ponudil sem se ji, da jo spremim do doma. Bila je zadovoljna, čeprav malo negotova. Ponovila je: »Dežuje!« Zopet sem jo razumel. Misli je, da pač nihče ne bo imel nič proti temu, če jo v dežju pospremim, da se ne zmoči...

Nato je govorila tiho in ljubeznivo ter me spraševala z otroško zaupljivostjo o profesorjih na našem zavodu. Prišla je namreč od drugje, ko je napravila malo maturo. Ponudil sem ji lanske preparacije in prosila me je, naj ji jih prinesem.

3. X! — Zopet je po dolgem času posijalo sonce že zjutraj v mesto. Tako lepo je bilo, da sem šel po daljši poti čez park v šolo. Vsa negotovost me je minila, niti več ne opazim one sivine, ki se vsak dan vleče preko mesta, če ne zjutraj, pa na večer.

Zvedel sem, da ji je ime Tanja; sedaj se me nekako izogiblje ali pa se mi tako čudno nasmehe. Prinesel sem ji prestave. Sama ni hotela priti iz razreda, poslal sem ji jih po nekem sošolcu.

Vedno čakam, da bo začelo deževati in mnogokrat grem v opero.

7. X! — Danes popoldne je nenadoma prišla Tanja k meni in me prosila, da bi ji razložil neko matematično nalogo. Stanuje namreč zelo blizu nas... Ker mi ni prišlo takoj na um, kako

Gerbec Lado:

Frangentra so izpustili. Tri tedne so ga držali, ampak ni črnil besede. Komisar se je smejal: »Študent — proletarec!« Frangenter bi se tudi rad smejal, vendar ni razširil ustnic. »Izključeni ste iz šole! Fant pomislite! Pohodili ste bodočnost kakor zavrženo cigareto!«

Fant je zgrbančil obraz. Torej...?

Pred očmi sta mu zaplesala dva žareča kolo-barja. Najprej počasi, nato hitreje. Frangenter je čutil, kako sta se mu zarila v čelo. Kolena so mu klecnila, kakor bi spodrsnil na ledu. Vendar se je obdržal. Zvil je prste v pesti, široko odprl oči in planil k mizi:

»Zakaj?« Glas je butnil ob stene.

»Pomirite se fantek,« je mignil komisar z roko. »Našli smo vas v družbi...«

»Nisem!« — »Morda? Potem, vaši sošolci...« — »Ti so.« — »Morda? In kovači?« — »Kruh!«

Frangenter je vrgel glavo med ramena. »Proletarci. Oče, mati, sin...« je domnevno zabrunjal komisar in mignil študentu, da lahko odide.

Zunaj se je mračilo. Droben sneg je pršil z neba in belil umazane ceste, ki so se vile med visokimi hišami, kakor razpredene nitke.

Frangenter je rinil noge po mokri moki. Včasih je vztrepetal kot v strahu. Potem se je ozrl naokoli. Če je srečal potepuha, se mu je nasmejil in ga pozdravil.

Bratje! mu je šinilo skozi možgane. Pod pazduho je otipal torbo, saj so prišli ponj kar v šolo.

V zaporu ni bilo slabo. Oh, ta komisar! Smešen človek! Vsak dan ga je klical k sebi in mu gledal v obraz. Tudi spraševal ga je. Ampak Frangenter je molčal. Nekoč je dejal komisar: »Frangenter, molk govori!« Frangenter je tedaj pokazal zobe in dejal, da je to oksimoron. Stric je razumel šalo in tedaj sta se smejala oba. Potem Frangenter ni več odprl ust.

Ko je bil sam je prebiral verouk. Drugače je hodil sem ter tja in ogledoval porisane in popisane stene.

Danes so ga izpustili. Zdaj gre domov. Morda ga čakajo. Morda? V šolo ne sme več. Delo? Ah, hodil bo in trkal na vrata.

Oče je bolan.

naj rešim nalogo, sem jo prosil, naj počaka. Rekla je, naj obdržim knjigo in da bo prišla čez kako uro nazaj... Ko sem nalogo napravil, sem vtaknil list v knjigo. Iz nje pa je padel papir. Pobral sem ga. Bil je sinji pismen papir, lep vonj je dehtel od njega. Na njem je bilo napisanih nekaj vrstic. Bežno sem jih prebral in sem menda prebledel. Razumel sem, čemu hodi Pavel tolikokrat gori na naš hodnik.

Ko je prišla, sem ji oddal knjigo. Govoril sem z njo hladno in mrzlo.

10. X! — Dobili smo šolske naloge. Bil je precejšen polom, jaz pa sem se kar dobro odrezal.

Ves razred danes ne ve povedati nič drugega kot to, da je Pavel pisal »neki« iz sosednjega razreda. Sam nisem nikomur nič omenil, ne vem, kje so to zvedeli.

Peter je vedel celo za vsebino lista, ki sem ga pred nekaj dnevi čital.

Ni me zanimala vsebina, spraševal sem oprezno, kaj je odgovorila.

»O, dala mu je lepo in že dolgo pripravljeno »orbico«, mi je rekel Branko, ki se je norčeval iz vse stvari.

11. X! — V drami sva zvečer sedela skupaj. Prav slučajno je tako prišlo. Govorila je malo, a ko sem jo vprašal za Pavla, se je tiho zasmejala.

Danes je zapadel prvi sneg. Ni ga mnogo, komaj nekoj prstov debela skorja pokriva zemljo. Menda bo kmalu skopnel.

Ko zjutraj vstajam, je še mrak. Vsa ulica je temačna, pa vendar ni pusto in žalostno. Zavedam se, da je prišel dan dela...

Moderna slika

Reveži smo. — Oče nima dela.

Pomagajte!

Mislil je. Nekoč je mislil drugače. Gledal je materi v obraz in ji pravil: »Duhovnik bom! Pomagal bom revnim in...«

Malo ga je zgrabilo za srce. Pa kaj! Ponujali so mu denar in je šel tja. Ker smo revni, se je tolažil.

Še ta most. Potem je zavil ob Gradaščici. Tam kaj je stala njihova kočja.

Pred pragom si je otresel sneg. Zaprl je oči in vstopil kakor senca. Vrata so tiho zaškripala, da mu je kri zaplala po telesu.

Tisti hip ga je udarilo: »...Bog, za sina, za...« Frangenter je šinil z glavo nazaj in izbuljil oči. Po čelu mu je spolzel pot. Roke je vrgel ob vrata in se naslonil.

V kotu je klečala osivela ženska, v rokah je držala molek in se ozirala v male jaslice nad njeno glavo. Takoj ob njej je stal postaven mož, s sklonjeno glavo in s sklenjenimi rokami, ob katere se je naslanjal petleten otrok.

Žena je molila. Molila za sina, za...

»Bog!«

Glas je udaril kot strela. Žena je sunkoma okrenila glavo in zavpila. Tudi mož in otrok sta se ozrla.

Ob vratih je slonel Frangenter.

»Sin!«

Mati, oče, bratec in...

Oče je stopil korak naprej. Mati in otrok sta mu z očmi sledila. Zdaj je dvignil desno roko, jo razklenil in pokazal na vrata.

»Aaa!« je zagrgrala žena. Mali Ivanček je skočil k njej in zajokal.

»Oče — siiin!«

Frangentra je zgrabilo za srce. Videl je mater, videl je očetovo roko. Vse vedo. Začutil je, kakor da se je pod njim podrl svet. Z divjo kretnjo si je zasenočil oči in planil ven.

Tisti trenutek je v njem dozorela velika misel.

Sneg je pršil. Vedno gosteje, vedno gosteje.

V koči ob jaslicah je klečala žena, ob njej sta stala oče in sinček. Molitev je puhtela iz njihovih src.

Tam daleč nekje pa je blodil izgubljeni sin.

Vida:

Pomlad

Tanka, nemirna megla ovija ves svet. Nekaj mehkega in toplega je dahnilo v človeka — kot daljen spomin. Prisluhni, o človek, klicu, ki se je oglašil ves tih in nežen v tvoji duši in zamisli se ob njem, da bo izpolnjeno poslanstvo pomladi — znanilke ljubezni.

Stala sem ob oknu in zrla v sivo gmoto megla, ki so ovijale vse obzorje, kot bi hotele zastreti nekaj, kar ni namenjeno človeškemu srcu. Skozi tanko rezo tam daleč pa je šinil žarek in odseval v deževnih kapljah, ki so polzele po žici mimo mojega okna. V lahni sapi je drgetalo drevo, kot bi pričakovalo nekaj velikega...

Ali je to pomlad...?

Človeško srce je podobno čaši vode, kot solza je čista in drobna kapljica je lahko vzrok, da čaša prekipi. O, recite mi, ali je to pomlad, če moje žalostne oči iščejo rož in najdejo le pusto zemljo?

V svoji sobi imam vazo z mačicami. Pravijo, da so znanilke spomladi; jaz pa dobro vem, da so to očesca matere zemlje, ki se na široko odpro v pričakovanju...

Da, pomlad je in mnogo, mnogo, moram misliti. Vprašuješ me čemu? Misliti moram — ker gledam!

Včeraj sem videla človeka, ki je bil podoben izsušeni zemlji; ves uvel je šel po cesti. Čudno prazen je bil njegov pogled in na koščnem obrazu je ležala tiha žalost.

Kaj ne čuti prav nič pomladi?

Videla sem mater, ki je pestovala otroka. Iz svežnja cunj je gledalo dvoje napol ugaslih oči. Njegova glavica je sličila starčevi lobanji.

Povejte mi, mar ni pomlad za vse?

Zamislila sem se.

Pred očmi se mi je zvrstila vsa množica tistih, mimo katerih stopamo vsak dan. »Ali je pomlad samo za site?« sem se vprašala. »Kaj ni to dar božji za vse?«

Odgovora ni bilo.

Tiho je zamrl žarek, ki je prihajal od daleč in zlatil dežno kapljo. Plaho drhtenje drevesa pod oknom ni prenehalo. Veter, topel in vlažen, mi je prinesel odgovor in solzne so bile moje oči:

»Ne izprašuj, o človek, ker ni dobro preveč vedeti. Čuti in sprejmi jo, pomlad, — znanilko ljubezni.«

Miklov:

Ljubljanska pisma

2.

Dragi Dušan!

Dve stvari sta Te v mojem pismu posebno iznenadili: socializem in buržuazija. Čeprav ne spadaš med ljudi, ki ob vsaki priliki bijejo plat zvona pred rdečo nevarnostjo, se Ti vendar zdi, da sem si nekaj idej izposodil naravnost pri Karlu Marksu. In ker poznaš moje protimarksistično stališče, me začuden sprašuješ, ali sem se morda čez noč »spreobrnil«, ali pa sem pozabil na to, kar sem še pred nedavnim oznanjal.

Najprej o Marksu! Danes ni nobenega gospodarstvenika ali sociologa, ki bi mogel meni nič tebi nič mimo tega krščenega Žida, ki je prvi pravilno spoznal bistvo današnjega socialnega vprašanja in prvi zgradil resnično proletarski sistem in program. Razširjenost Marksovih naukov, njihov vpliv na delavstvo in moč marksizma jasno dokazujejo, da je stari revolucionar v marsičem dobro pogodil. In ako odklanjam marksizem kot sistem in kot metodo, se to še ne pravi, da odklanjam vsega Marksa od prve do zadnje besede. Zametujem ga zato, ker je šel čas preko njega. Toda mar ni tudi Aristotel formuliral dovolj še danes živih resnic, čeprav je znanost ovrгла neshetno njegovih trditev?

Sistem marksizma se v bistvu sestoji iz treh med seboj prepletenih sistemov: modroslovnega, sociološkega in gospodarskega. Modroslovno podlago tvori historični materializem. To ime ima danes že različne pomene. V prvotnem smislu, da je ves svet samo produkt mrtve materije, je pač teorija in znanstveno ni dokazana, bolj rečeno več razlogov govori proti njej kakor za njo. Nekateri pisci pa so dali besedi »historični materializem« drug pomen, češ da je to metoda vzorčnega razumevanja zgodovine. A taka uporaba je protislovna in povzročča samo zmedo. Historični družabni nazor, ki uči, da je vsaka zgodovinska perioda produkt prejšnje, da ima vsakokratni življenjski sistem svoje vzroke v prejšnjem, je samo en del pravega historičnega materializma. O historičnem nazoru sem Ti že zadnjič pisal, danes omenim le, da se mi zdi znanstveno utemeljen in pravilen.

Tudi o gospodarskih osnovah Marksovega nauka ne bom govoril. Mimogrede rečeno, posnete so po teoriji klasične ekonomske šole, ki je danes končno veljavno zavržena.

Sociološka postavka, na kateri gradi marksizem, je razredni boj. Zgodovinski razvoj si predstavlja kot rezultat borbe med razredi. Danes naj bi bil svet razdeljen na dva razreda, kapitaliste in proletarijat. Ekonomski vzroki, o katerih ne bom podrobno pisal, vodijo k neizogibnemu uničenju kapitalizma. Po diktaturi proletariata naj bi zavladovala brezrazredna socialistična družba.

V tej teoriji je nekaj dejstev, ki se ne dajo zanikati. Kot realen človek seveda ne verjamem, da bi mogla diktatura proletariata kot neko čarobno sredstvo ustvariti raj na zemlji. Prav tako mi ne gre v glavo brezrazredna družba. Ako so do sedaj razredi vedno bili (in to Marks dokazuje) razen baje na najprimitivnejši stopnji civilizacije (čas, o katerem nič ne vemo in sodi vse govorjeje o njej več ali manj v kraljestvo bajk), zakaj bi jih ne bilo pozneje? Ali bo spet diktatura proletariata napravila čudež? Toda pustimo ob strani utopije. Važnejša je trditev o razrednem boju. Marks pravi, da ekonomske prilike ustvarjajo v družbi razredne razlike, te rode razredne interese, ki nujno vodijo v razredno borbo. En razred vlada in tlači drugega. Ta se seveda upira in nastane boj.

Ne mislim niti najmanj zagovarjati razrednega boja, vendar ga zato še ne bom tajil. Če mi je ljubo ali ne, razredni boj faktično eksistira in treba je z njim računati. Do tu ima Marks prav. Toda v svoji zaslepljenosti vidi na svetu samo dva razreda in vse človeško nehanje samo kot produkt razrednega boja. V resnici je razredov več in poleg razredov obstojajo še drugi interesi, ki so prav tako realni n. pr. družinski, stanovski, verski, narodnostni. Človeštvo je zapleten organizem edinic in interesov. Kakor slednjič pravilno omenja italijanski teoretik Vilfredo Pareto, razredi med sabo bolj rečeno tekmujejo, kakor se bojujejo, kajti malokdaj pride do resnične borbe.

V vsakem družabnem sestavu najdemo vladajočo kasto in podrejene razrede. V rimskem družabnem redu so n. pr. vladali patriciji, v fevdalizmu aristokracija. Oba sistema sta poznala najnižje razrede (sužnji, nesvobodni kmetje) in srednje stanove (plebs, socii; svobodniki, meščani). A zgodovina uči, da je usoda vladajočega sloja ista kakor usoda sistema: v boju zmaga, nato vlada, se izpridi in propade. Takšna je usoda vseh ljudskih edinic: družine, naroda, države, razreda.

Poučen zgled imamo v fevdalizmu: aristokracija je peljala germanska plemena v nova biva-

Šah

Tekmovanja moštev za državno prvenstvo so v polnem teku. V semifinale so se plasirali: Amaterski šahovski klub (Zagreb), Beograjski šahovski klub, Ljubljanski šahovski klub in Subotički šahovski klub. Match med prvakoma Dravske in Savske banovine bo neodložljivo dne 6. novembra v Zagrebu. Ljubljanski šahovski klub, ki bo nastopil brez vele mojstra Pirca, bo moral napeti vse sile, če bo hotel obdržati ponosni naslov jugoslovenskega prvaka. Za Ljubljanski šahovski klub bodo predvidoma nastopili naslednji igralci: M. Vidmar jun., Furlani, Preinfalk, Šorli, Ludvik Gabrovšek, Šiška, Sikošek, C. Vidmar, rezervi Marek in Gerzinič. V reprezentanci Amaterskega šahovskega kluba bomo po vsej priliki videli dr. Astaloša, dr. Drezgo, drja. Brauna, Rabarja, Šubariča, Jermama itd. Dvojboj bo vsekakor zelo zanimiv.

★

Pričetek veleturnirja osmorice najmočnejših šahistov je pred durmi. 6. novembra bo v Amsterdamu zaživela šahovska arena. Prireditelj turnirja je holandska radio družba »Avro«, ki je tudi dr. Euweju mnogo pripomogla, da je prišlo

lišča, osvojila zanje zemljo, zase oblast, zgradila fevdalni sistem, ustanovila mogočne in dobro urejene države; vodila je vojne na zunaj in znotraj, počasi rasla in nato slabela. Čas je tekel mimo nje, nezmožna prilagoditve je slednjič postala odveč, samo izkoriščevalka ostalega ljudstva. Tekma med aristokracijo in buržuazijo se je pretvorila v borbo na nož, v kateri je nujno moralo zmagati meščanstvo. Nujno, pravim, kajti bilo je nositelj novega družabnega reda, za katerega so bili dani vsi pogoji, ki se pa ni mogel razmahniti, ker ga je ovirala politična moč neznatne, degenerirane aristokratske klike.

Samo v tekmi, v borbi se krepi človek. V borbi s samim seboj, v borbi z naravo, v plemeniti tekmi s sočlovekom. Samo v borbi se krepe tudi narodi, stranke, razredi. V mirovanju propadajo od lenobe. Moč in oblast pa rodi mirno izobilje in razkošje, ki uniči vladajočo kliko. Dasi ima največ sredstev na razpolago, postane vendar nesposobna uporabljati jih. Tedaj jo je neizogibno treba pahniti z oblasti, sicer škoduje le edinici (n. pr. državi, narodu), ki ji vlada. Oblast je potrebna, izvajati pa jo morajo ljudje, skupina, razred, ki je zato sposoben. »Vi ste sol zemlje, ako se pa sol izpridi, s čim se bo solilal«, beremo že v sv. pismu. Zgodovina nam priča, da degenerirana kasta prav tako nujno izgubi oblast, kakor jo nujno izgubi propala dinastija, da prav tako izgine iz zgodovine, kakor izgine degeneriran narod.

Rekel sem, da je treba nesposobni vladajoči razred pahniti z vlade. Pahniti, pravim, kajti sam se ne bo umaknil s prestola. Predobro se mu godi, vse sile napne, da se obdrži. Uporabi, oziroma izrabljuje vsa sredstva, ki mu jih daje edinica, kateri vlada, samo zato, da se ubrani na svojih položajih. Armada, uradništvo, zunanja politika, finance itd., vse mora služiti obrambi rušičih se trdnjav. Seveda zaman. Pride do boja na nož, podjarmljeno in izkoriščano ljudstvo se upre. Vodi ga razred, ki bo nadomestil prejšnjega, ki zastopa principe in ideje novega družabnega reda. Tako nastanejo revolucije. Poučna je velika francoska revolucija v letih 1789 do 1799. Tak je tudi problem buržuazije in proletarijata, problem liberalizma in socializma.

In kaj ima to realno gledanje opraviti z marksizmom?

Zdravo!

Tone M.

do matcha za svetovno prvenstvo z dr. Aljehinom. Turnirsko listo bodo sestavljali sledeči velemojstri: dr. Aljehin, Capablanca, dr. Euwe, Botvinnik, Flohr, Fine, Reshevsky in Keres.

★

V Moskvi je bil pred kratkim zaključen četverromatch med Ragozinom, Kanom, Rjuminom in Alatarcevom. Vsak mojster je odigral s svojim nasprotnikom štiri partije. Zmagala sta s precejšnjim naskokom Ragozin in Kan z 8 in pol točkami. S tem sta se plasirala med udeleženci turnirja za prvenstvo SSSR.

V Bostonu sta na turnirju za prvenstvo ameriške šahovske zveze odnesla prvi nagradi Horowitz in Kashdan z 9 točkami. Z eno in pol točko razlike jima sledita Blumin-Montreal in Polland s 7½, Santasiere s 6, Morta s 5½ točkami itd.

★

Na mojstrskem turnirju v Brightonu, ki ga je v avgustu priredila angleška zveza, je zmagal Alexander z 8, pred Golombekom in Sergeantom s 7½ točkami. Slede Milner-Barry s 6½, Thomas

in Tylor s 6, gospa Stevenson-Menčik s 5½, Aitken s 5 in še štirje udeleženci. Glavni turnir so razdelili v dve »rupi«. V prvi je bil rezultat naslednji: Klein in List 9, Wood 7½, H. Cole, Mieses in O'Donovan 6½. V drugi sta delila mesti Kitto in dr. Seitz 8½, naš mojster König 7, Blow 6½, Peters in Perlmutter 6.

★

V Parizu sta v avgustu igrala velemojster doktor Tartakower in angleški mojster W. Winter zanimiv dvoboj petih partij. Zmagal je Tartakower + 2, — 1, pri dveh remijih.

★

V turnirju za šampionat New-Yorka je odnesel prvo nagrado Denker 7½, Santasiere 7, Mac Murraz 6½, Collins 6, itd. Turnir ni bil najmočnejše zaseden.

★

V Zürichu so nedavno zaključili manjši turnir, ki je imel le domačo udeležbo. Zmagal je H. Johner z 8 točkami, H. Grob 7, Naegeli 6½, Staehelin 5, Strehle 4½.

J. Š.

Tihomir:

Lov za intervjuvi

Motto: To naj bila bi reportaža?
Bojim se, da bo le blamaža!

Bilo je zadnje nedeljo v septembru. Ker so bile nekatere stvari prepovedane, je bil najvažnejši dogodek dneva — v vodi. Ljubljanske gimnazijke in gimnazijci so plavali za tri pokale.

Domenila sva se za drugo uro po kosilu, pred Ilirijo. On in jaz. Ni bila ona, kot bi se pričakovalo. In — pri najinih dušah — bila sva točna. Ker sva, prvič, bila brez novinarskih legitimacij, čeprav sva prišla s tem namenom, in še drugič, ker je zid previsok, sva morala plačati vstopnino. Bilo je je za osem žemelj. Pa kaj to nam!

Kot rečeno, bila sva točna: midva, začetek pa ne. To nama je, rekel bi novinarjema, prišlo kar prav. Lahko še koga ujameva za intervju. Odločila sva se za zalega mladeniča z globoko in visoko izrezanimi hlačkami in s poltjo, ki je še najbolj sličila s Sidolom osnaženemu zamorcu. Začela sva kar v velikem stilu.

»Saj dovolite par vprašanj?« »Na razpolago!« »S katerimi sporti se še bavite?« »Z vsakim, ki kaj nese!« »Ta je pa dobra! Ha, ha! Sicer, kako mislite »ta nese«?« »Ne razumete? Lani se je tu kopal moj stric in se je seznanil z neko staro milijonarko. Kmalu je umrla, stric pa sedaj — živi!« »Ni napak! Sicer si pa tu priborite kvečjemu kak pokal.« »Kakšen pokal? Mislite, da mi ga bodo dali, ker se tu kopljem vsak dan od otvoritve dalje?« »Vi ste kujon! Ne delajte se tako nevednega. Še filmske zvezde je menda lažje intervjuvati kot vas!« »Za vraga, pa ja ne mislite, da sem kakšen študent, ki bo tu plaval? Ne, ne. Jaz sem le stalen kopalec in čakam na milijonarko!« »Take pa še ne! To bi vendar morali takoj povedati!« Zapustila sva ga v sladkem upanju. Mimo nas so hitele nade gimnazij. Nekateri v temnih, drugi v svetlih trenirkah, nekateri le z brisačo okrog vratu, tam celo dva v eni trenirki. Da se razumemo. Eden ima hlače, drugi pa jopič, najbrže tretjega. Potem pa še plavalke.

»Kaj če bi tu poskusila z intervjujem? Najbrže ni med njimi nobene, ki bi pričakovala milijonarja. Najbolj samozavestna izgleda tista le v krasnem modrem kopalnem plašču. Jo vidiš?«

»Mh, poskusiva!« Pa je bilo že prepozno. Tekme so se pričele. Hitela sva k bazenu, da nama kaj ne uide. Začeli so gospodje, ali kakor so jih kasneje prekrstili, fantje. Starter jim je še razlagal, kako in kaj je treba plavati, ko pa je dobil vtis, da so ga razumeli, je zavpil »Pozor«, nato še kratek žvižg in že so čofotali po vodi.

Ne lažem, že par tekem sem videl, a vedno je sledil »Pozoru« strel. Ne vem, morda bi se mladina preveč prestrašila, če bi ji nekdo od zadaj ustrelil. No, naj bo tako ali tako, za gospodi fanti so plavale dame-gospodične, med drugimi tudi tista v modrem plašču, ki sva jo opazovala.

»Boš videl, kako bo zmagala!« »Seveda bo. In po zmagi jo bova napadla. Samo pomisli! Od nje, ali bolje rečeno, od njene obleke, bo še curljala voda, okoli bodo stali njen častilci, ki pa bodo vpričo naju plahneli v nič, kajti midva bova stala pred njo z beležnico v roki in zapisovala blažene zmagovalne besede!«

Pozor. Pisk. Plavalke se poženo v vodo, vsaka po svoje. Napeta borba. Prvih sto petdeset centimetrov se drže skupaj, v naslednjih par metrih se že pokažejo milimetrskе razdalje. Milimetri prehajajo v centimetre, ti v decimetre in tako naprej. Naša kandidatka je nekam čudno zastala. To je taktika, si misliva. Saj veva, kako je to. Sprva je zadnji, proti koncu pa da ves svoj napor v sprint in zmagava v rekordnem času. Za zlodja, to so vendar zadnji metri, a naša je šele pri obratu. Ne pomaga nič. Zadnja je. So tudi računski brez krčmarja in mi ne moremo nič za to. Tako se nama je tudi drugi intervju ponešrečil, na tretjega pa že nisva več mislila, ker nisva praznoverna.

Z zanimanjem sva opazovala še nadaljnji program, to je skakanje in watter-polo. Pri watter-polu so se pomerili Bežigrajci in Vegovčani. Prvi so igrali kot veliki, pa tudi drugi niso bili za na dno! Ko je sodnik, ki pri tej tekmi ni bil proglašen za v špirit, odpiskal, so Bežigrajci planili iz vode in s škrtajočimi zobmi sprejeli dva pokala, enega za plavanje, drugega za watter-polo. (Škripali so pa z zobmi radi mraza!) Tudi licejke so prejele lep pokal za prvo mesto med damami, vendar takrat že nobene več ni bilo v kopalnišču. Saj veste, mraz itd.

Ljubljana se je že počasi odevala v svojo pižamo — meglo, ko sta dva tarnala: »No, to bo pa tepa reportaža brez intervjujev!«

ZAKAJ NISMO ZMAGALI ...

Letošnje balkanske igre, ki so se vršile v Beogradu, so se končale s ponovno zmago grških lahkoatletov. Končni rezultat iger:

1. Grčija 125 točk.
2. Jugoslavija 114½ točk.
3. Rumunija 58 točk.
4. Turčija 28½ točk.
5. Albanija 4 točke.

6. Bolgarija (ni nastopila), je za nas prav za prav slab, kajti pričakovali smo, da bomo letos Grke premagali, za kar so nam vlivali nade zlasti rezultati prvega in drugega dne, ko smo že vodili pred Grčijo s 15, oziroma 9½ točkami. Splošno se je sicer smatralo po drugem dnevu, da bi Grki lahko razliko 9½ točk še nekoliko zmanjšali, ali v najboljšem primeru celo zmagali z 1—2 točkama razlike. Razlike 10½ točk ob zaključku se niso nadejali niti največji pesimisti, ki so napovedovali za tretji dan naš poraz.

Zakaj smo torej na balkanskih igrah zopet le drugi in ne prvi? Lahko rečem, da je vsega kriva smola, ki nas je spremljala drugega in še posebno tretjega dne, poleg tega pa je kriv, da se nade v naš uspeh niso uresničile, atlet zagrebške Concordie Kotnik, na katerega smo stavili največ nad, a je nabolj in po nepotrebnem razočaral.

Da nas je spremljala velika smola, dokazuje zlasti tudi to, da je veliko naših tekmovalcev obolelo in ni moglo častno zastopati Jugoslavije. Da so oboleli, so bili deloma krivi sami, ker niso na svoje zdravje, kakor je to potrebno pred važnimi tekmovanji, v dovoljni meri pazili, deloma pa je kriva beograjska klima, na katero mnogi niso navajeni. Zlasti je škoda, da ni mogel zaradi boleznin nastopiti na 400 m Despot, ki bi zasedel lahko 2—4 mesto, da ni mogel metati kopja Smejda, ki je imel tudi izgleda na dober plasman, manjkal pa nam je tudi ing. Stepišnik, ki bi gotovo zasedel v metu kladiva 2. mesto.

Zadeva zase pa je vsekakor obnašanje Kotnika, ki je bil svoje čase član ljubljanske »Ilirije« in so ga letos Zagrebčani pridobili zase. Znan je namreč, da Zagrebu manjka dobrih srednje- in dolgoprogašev, kakor nam v Ljubljani metalcev. Ker pač ne morejo dobiti iz svojih vrst dobrih tekačev, jih »kupujejo« v Ljubljani. Tako je postal letos Zagrebčan tudi mladi Kotnik, katerega so Concordaši v tej sezoni do skrajnosti izrabili, kajti nastopati je moral skoraj vsako nedeljo, kar ga je tako izčrpalo, da na balkanijadi ni bil več sposoben, da bi opravičil svoj dober glas. Zlasti mu je škodilo tudi neprestano hvalisanje zagrebških časopisov, tako da je mladi, sicer odlični in talentirani, toda še neizkušeni Kotnik moral zaradi naravnost nemogoče taktike na 5000 m, kakor tudi na 1500 m odstopiti, s čimer je bila pokopana zmaga Jugoslavije na balkanijadi.

Poleg razočaranj pa smo imeli tudi dosti presenečenj. Tako n. pr. v teku na 100 m, kjer ni nihče računjal na dvojno zmago, dalje na 200 m, kjer je King izenačil državni rekord, presenetila pa sta od tekačev tudi Hanžekovič, ki je premagal »nepremagljivega« Grka Mantikasa in pa Krevs, ki se je pokazal v odlični formi zlasti v teku na 5000 m, kjer je zasedel 1. mesto. Od metalcev je veselo presenetil Kovačević, ki je, dasi bolan, postavil nov balkanski rekord v metu krogle in pa Klent, ki je postavil nov državni rekord v metu diska. Najslabše pa so se odrezali, razen skoka v višino, naši skakači, ki so tudi nekaj krivi našega poraza. Od treh štafet, ki se tečejo na balkanijadi, smo letos zmagali v dveh in v obeh postavili nove balkanske in jugoslovenske rekorde. To je v štafeti 4×400 m v postavi Pleteršek, Nikhazi, Kling, Despot in v balkanski štafeti (800×400×200×100 m) v postavi Goršek, Nikhazi Kling, Bauer, dočim smo štafeto 4×100 m, kakor se je v splošnem pričakovalo, izgubili in zasedli 2. mesto.

Da smo bili letos Grkom popolnoma enakopravni, dokazuje zlasti to, da smo dosegli 11 prvih mest, dočim so jih Grki le 9. Ostanje nam torej edino še upanje, da bomo Grke vendar enkrat prehiteli, če smo se jim letos tako približali.

Vr.-Zo